

FACTORS OF LOCAL TOURIST SYSTEM FORMATION

Pavlo DOAN

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine
doan.pavel@gmail.com

Abstract:

This article is a part of dissertation research that focuses on adaptation of Local Tourist System (LTS) concept for Ukraine. LTS is an Italian model of tourism administration with the main principle of "bottom-up" governance. Similar models are being implemented in the United Kingdom, Croatia, Montenegro etc. The aim of the article is determination of factors that influence on Local Tourist System formation. To reach the goal we used some statistical data (socio-economical, demographical, ecological etc.) and method of regression analysis. As a result we obtained six regression equations. Each of them displays the group factors of LTS formation. Credibility of equations was confirmed by the analysis of regression residuals. Besides those factors described by regression equations, the author introduces another factor groups that influence Local Tourist System formation. These factors cannot be determined by statistical data. As a consequence we have a range of factors confirmed by linear dependencies that determine the development of tourism on particular territory and potential LTS formation.

Key words: Local Tourist System, LTS, factor, factors of Local Tourist System formation, regression analysis

UDC: 910.1

ФАКТОРИ ФОРМУВАННЯ ЛОКАЛЬНОЇ ТУРИСТИЧНОЇ СИСТЕМИ

Павло ДОАН

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
doan.pavel@gmail.com

Анотація: Дана стаття являється частиною дисертаційного дослідження, сфокусованого на адаптації новітньої концепції локальних туристичних систем (ЛТС) для України. ЛТС — це італійська модель управління туристичною діяльністю, основним принципом якої є адміністрування туризму «знизу-вгору». Аналогічні моделі впроваджуються в життя у Великобританії, Хорватії, Чорногорії та інших державах. Метою написання даної статті є визначення факторів, що впливають на формування локальної туристичної системи. Для цього було використано ряд статистичних показників (соціально-економічних, демографічних, екологічних тощо), оброблених методом регресійного аналізу. В результаті було отримано шість регресійних рівнянь, кожне з яких відображає групу факторів формування ЛТС. Достовірність отриманих залежностей була підтверджена аналізом регресійних залишків. Крім доведених рівняннями регресії, автор пропонує й інші групи чинників, що впливають на формування локальної туристичної системи, але не можуть бути описані статистичними показниками. Результатом роботи є обґрунтований лінійними залежностями ряд факторів, які визначають розвиток туризму на окремій території і формування потенційних ЛТС.

Ключові слова: локальна туристична система, ЛТС, фактор, фактори формування локальної туристичної системи, регресійний аналіз

УДК: 910.1

Постановка проблеми. Концепція локальних туристичних систем — це новітня італійська модель управління туристичною галуззю, закріплена законодавчо. Вона передбачає практично повну свободу місцевих громад у вирішенні питань стосовно розвитку туризму на своїй території: спеціалізації, джерел фінансування, маркетингових стратегій, управлінських рішень тощо. Наша мета — адаптувати модель локального управління туристичною діяльністю для України і розробити відповідні теоретико-методологічні основи і практичні інструменти для їх впровадження. На жаль, італійські вчені не розробили ґрунтовних теоретико-методологічних положень своєї концепції. Тому наше завдання — поглибити і удосконалити дану модель і запропонувати більш обґрунтовані положення теорії локальних туристичних систем.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Тематикою дослідження локальних туристичних систем займалися здебільшого італійські вчені. Проте, їхні роботи були присвячені в основному прикладним питанням, пов'язаним із нормативно-правовими й адміністративно-управлінськими аспектами функціонування ЛТС. Також вони досліджували територіальну організацію і типологію італійських ЛТС. Найбільш ґрунтовно локальні туристичні системи дослідили представники Флорентійської наукової школи Лучіана Лаццеретті та Франческо Капоне (Флорентійський університет) в роботі «Локальні туристичні системи і формування мереж». Крім того, з тематики ЛТС написано ряд наукових статей такими дослідниками, як Дж. Кополла, Т. Ванакоре, А. Барресі, М. Д. Лусія та багатьма іншими.

Постановка завдання. Зважаючи на недосконалість теорії, ми вважаємо, що необхідним є визначення факторів, які впливають на формування і функціонування локальних туристичних

систем. Тому нашим завданням є визначення і обґрунтування чинників формування ЛТС, а також розробка математичних залежностей, які дозволять прогнозувати майбутній розвиток ЛТС залежно від зміни цих факторів.

Виклад основного матеріалу. Фактори, що впливають на формування локальної туристичної системи, були визначені за допомогою регресійного аналізу соціально-економічних, демографічних, екологічних, ресурсних та інших статистичних показників по районах і містах обласного підпорядкування Київщини (37 спостережень) за 2012 рік. До уваги не бралися місто Прип'ять і Поліський район, оскільки вони належать до зони відчуження і статистичні дані цих адміністративних територій є обмеженими. Залежною змінною в нашому дослідженні є сукупний дохід від діяльності туристсько-екскурсійних компаній та колективних засобів розміщення (КЗР). А незалежними — демографічні, економіко-соціальні, освітні, екологічні та інші показники розвитку. В результаті обробки даних було отримано ряд регресійних рівнянь, визначено кореляцію між аналізованими показниками, обраховано регресійні коефіцієнти і визначено рівень їх значущості, а також проаналізовано графіки регресійних залишків, що дозволило визначити достовірність проведеного аналізу. На рисунку 1 відображено групи факторів формування локальної туристичної системи та їх деякі показники, визначені за допомогою регресійного аналізу.

Економіко-соціальні фактори. Серед показників соціально-економічного розвитку було використано наступні індикатори: кількість суб'єктів ЄДРПОУ, загальний обсяг капітальних інвестицій, обсяг перевезених вантажів автомобільним транспортом (ПВАТ), обсяги експорту (Е) та імпорту, та обсяг прямих іноземних інвестицій (ПІІ). Коефіцієнти кореляції показали, що всі соціально-економічні індикатори мають дуже високий рівень взаємозалежності із загальним доходом від діяльності туристсько-екскурсійних компаній і КЗР та, відповідно, між загальноекономічним розвитком території та станом індустрії туризму.

Регресійні коефіцієнти, їх стандартизовані помилки та рівень значущості кожного економіко-соціального фактора наведено в таблиці 1. Отримані

результати показали, що вагомими для рівняння регресії в порядку її зменшення є показники обсягу іноземних інвестицій, перевезеного вантажу автомобільним транспортом та експорту, а решта взятих до уваги незалежних змінних можуть бути виключені зі складеної залежності. Відповідно до цього, рівняння регресії економіко-соціальних факторів формування локальної туристичної системи має наступний вигляд:

$$\text{ДОХОДИ}_{\text{ТУР-ЕКС. + КЗР}} = -1490,1 + (279,2 \times \text{ПІІ}) - (16 \times \text{ПВАТ}) + (125,6 \times \text{Е})$$

Аналіз залишків регресії підтвердив достовірність отриманої залежності, адже вони дуже наближені до лінії очікуваного нормального розподілу (рис. 2).

Демографічні фактори. Серед демографічних показників було використано такі параметри, як кількість наявного населення (Н), середньооблікова кількість штатних працівників закладів розміщення (СОКШП_{КЗР}), середньооблікова кількість штатних працівників туристсько-екскурсійних компаній (СОКШП_{ТЕК}), рівень зареєстрованого безробіття та працевлаштування незайнятих трудовою діяльністю. Кореляція між сукупним доходом туристсько-екскурсійних компаній і колективних закладів розміщення з демографічними індикаторами є дуже високою.

Коефіцієнти регресії для демографічних незалежних змінних наведено в таблиці 2. Оцінка критеріїв Фішера і Стюдента (t-stat. і p-level) показали значущість для рівняння таких індикаторів, як кількість штатних працівників туристсько-екскурсійної діяльності та готельного господарства, а також чисельність наявного населення. Натомість, рівень зареєстрованого безробіття та показники працевлаштування незайнятих є другорядними для нашої залежності.

Отже, рівняння регресії демографічних факторів формування локальної туристичної системи має вигляд:

$$\text{ДОХОДИ}_{\text{ТУР-ЕКС. + КЗР}} = 7134 + (1550,5 \times \text{СОКШП}_{\text{ТЕК}}) - (268,9 \times \text{Н}) + (105 \times \text{СОКШП}_{\text{КЗР}})$$

Таблиця 1

Регресійні коефіцієнти економіко-соціальних факторів

	Beta	Std. Err. of Beta	B	Std. Err. of B	t-стат.	p-level
Intercept			-1490,14	7086,598	-0,21028	0,834874
Прямі іноземні інвестиції	0,880310	0,097999	279,17	31,078	8,98287	0,000000
Перевезено вантажів автомобільним транспортом	-0,021980	0,006309	-16,00	4,593	-3,48384	0,001541
Експорт	0,244371	0,085112	125,57	43,736	2,87117	0,007432
Імпорт	-0,179846	0,129559	-52,86	38,079	-1,38814	0,175318
Кількість суб'єктів ЄДРПОУ	0,040243	0,053540	4,56	6,061	0,75164	0,458122
Капітальні інвестиції	0,032675	0,050331	4,28	6,596	0,64921	0,521142

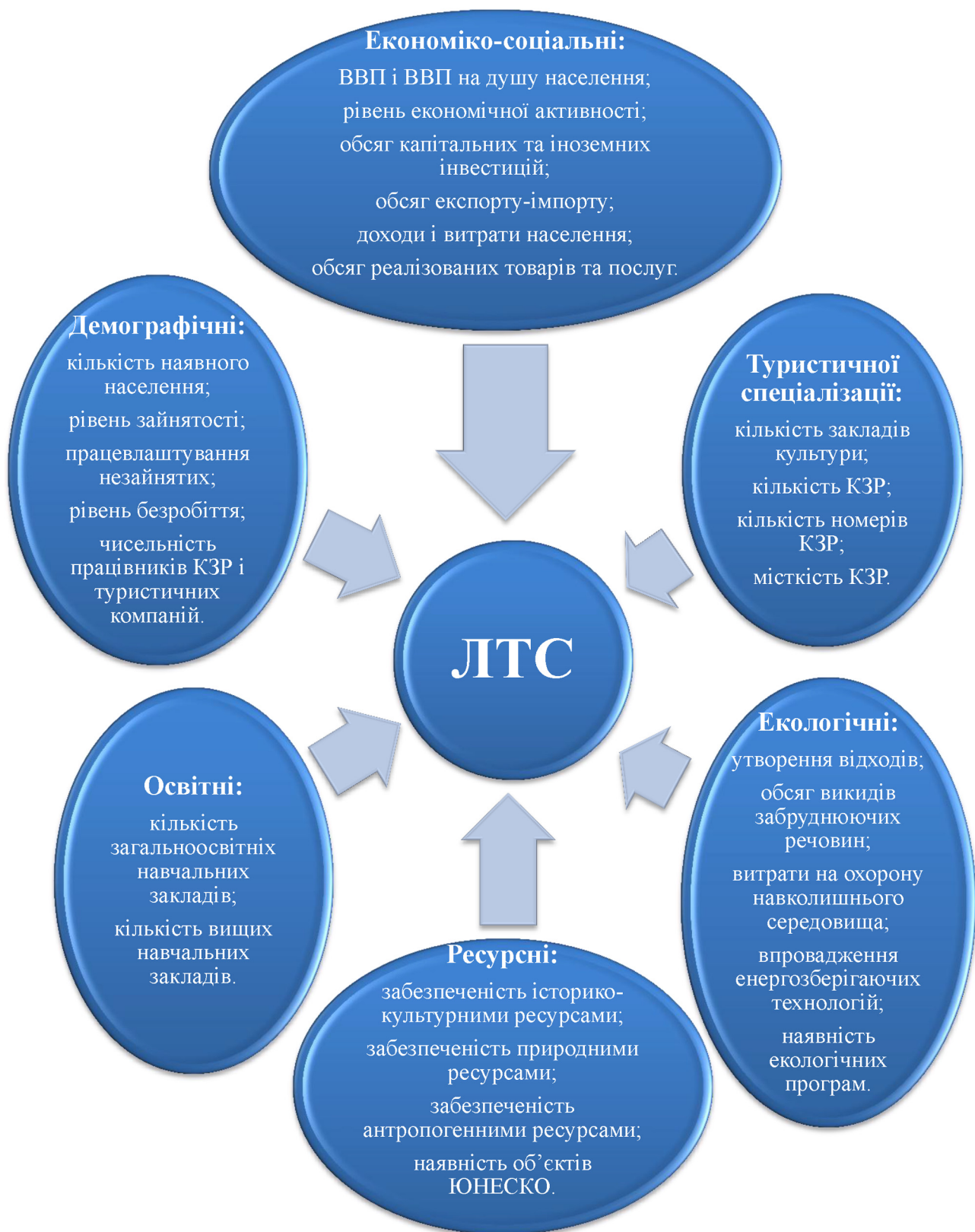

Рис. 1. Фактори формування локальної туристичної системи

Достовірність отриманої залежності ми підтвердили, порівнявши залишки регресії з очікуваним їх нормальним розподілом, що відображено на графіку (рис. 3).

Фактор освіти. Для оцінки рівня розвитку

освіти як фактора формування локальної туристичної системи ми використали такі статистичні показники, як кількість загальноосвітніх (ЗНЗ) та вищих (ВНЗ) навчальних закладів. Між даними індикаторами і рівнем доходу туристичних фірм та готелів існує

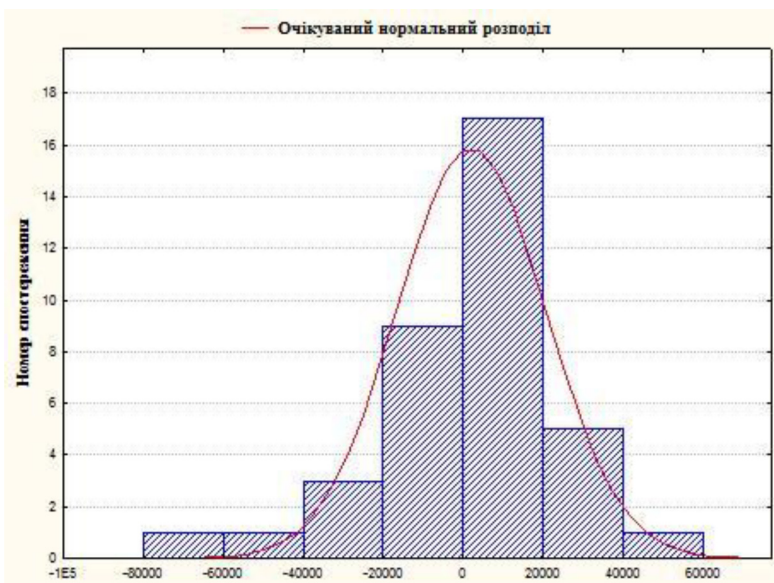

Рис. 2. Розподіл залишків регресії (економіко-соціальні фактори)

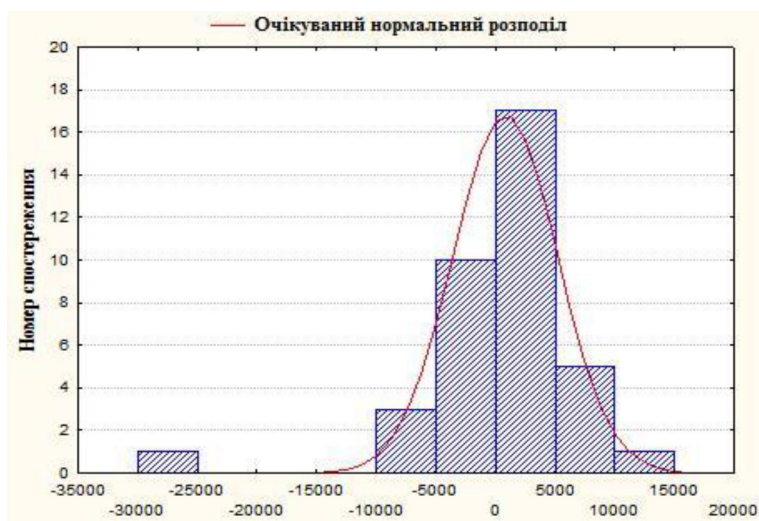

Рис. 3. Розподіл залишків регресії (демографічні фактори)

Рис. 4. Розподіл залишків регресії (фактор освіти)

пряма залежність, про що свідчать коефіцієнти кореляції. Регресійні коефіцієнти для показників рівня освіти наведено в таблиці 3. Обидва індикатори є значущими для рівняння регресії, про що свідчать критерії Фішера і Стьюдента. При цьому, розвиток вищої освіти є більш вагомим для індустрії туризму, ніж середньої. Отже, залежність регресії має такий вигляд:

$$\text{ДОХОДИ}_{\text{ТУР-ЕКС. + КЗР}} = -116133 + (57093 \times \text{ВНЗ}) + (3804 \times \text{ЗНЗ})$$

Розподіл залишків регресії співпадає з їх очікуваним нормальним розподілом, отже, складене рівняння можна вважати достовірним (рис. 4).

Ресурсний фактор. Для складання регресійного рівняння ресурсного фактору ми використали показники забезпеченості районів і міст Київщини історико-культурними (ІКР) і природними (ПЗФ) ресурсами, а також пам'ятками з основного і попереднього списків ЮНЕСКО (ОЮ). Очевидно, що корельованість доходу туристичних фірм і готелів із забезпеченістю туристсько-рекреаційними ресурсами є дуже високою. Оцінка регресійних коефіцієнтів показала, що найбільш вагомим для рівняння є показник забезпеченості на об'єкти ЮНЕСКО (таблиця 4). Значна перевага даного показника над іншими є очевидною, проте для тих адміністративних одиниць, де немає об'єктів всесвітньої спадщини, рівняння регресії буде неправильним. Отже, ми включимо до залежності всі змінні, що усуне можливість отримання хибних оцінок прогнозних показників залежної змінної для територій, що не володіють ресурсами світового значення:

$$\begin{aligned} \text{ДОХОДИ}_{\text{ТУР-ЕКС. + КЗР}} = & 2950,9 + \\ & +(32195,3 \times \text{ОЮ}) + (233,5 \times \text{ІКР}) - \\ & - (21 \times \text{ПЗФ}) \end{aligned}$$

Щоб перевірити правильності складеного рівняння, ми порівняли графік регресійних залишків із лінією їх очікуваного нормального розподілу (рисунок 5). На відміну від попередніх, гістограма залишків регресії ресурсного фактора не повністю відповідає ходу нормального розподілу, що може свідчити про деяку похибку виведеного рівняння. Проте, для нашого дослідження важливо показати залежність між

Таблиця 2

Регресійні коефіцієнти демографічних факторів

	Beta	Std. Err. of Beta	B	Std. Err. of B	t-стат.	p-level
Intercept			7133,935	2999,453	2,37841	0,023733
Середньооб. к-ть штат. працівників тур.-екскурс. компаній	0,999374	0,023137	1550,451	35,896	43,19330	0,000000
Чисельність населення	-0,088687	0,014350	-268,883	43,507	-6,18025	0,000001
Середньооб. к-ть штат. працівників КЗР	0,088912	0,020159	105,033	23,814	4,41054	0,000115
Рівень зареєстрованого безробіття	-0,000385	0,000968	-301,435	757,043	-0,39817	0,693231
Працевлаштування незайнятих трудовою діяльністю	0,000133	0,002861	0,106	2,274	0,04654	0,963177

Таблиця 3

Регресійні коефіцієнти факторів освіти

	Beta	Std. Err. of Beta	B	Std. Err. of B	t-стат.	p-level
Intercept			-116133	21121,23	-5,49839	0,000004
Кількість вищих навчальних закладів	0,776638	0,057183	57093	4203,69	13,58162	0,000000
Кількість загальноосвітніх навчальних закладів	0,224048	0,057183	3804	970,97	3,91808	0,000409

Таблиця 4

Регресійні коефіцієнти ресурсних факторів

	Beta	Std. Err. of Beta	B	Std. Err. of B	t-стат.	p-level
Intercept			2950,86	1869,044	1,57881	0,123920
Забезпеченість об. ЮНЕСКО	0,994391	0,017862	32195,29	578,314	55,67096	0,000000
Забезпеченість іст.-кул. ресурсами	0,006386	0,017666	233,45	645,833	0,36147	0,720055
Забезпеченість об'єктами ПЗФ	-0,000802	0,004224	-20,97	110,458	-0,18981	0,850618

Таблиця 5

Регресійні коефіцієнти факторів туристичної спеціалізації

	Beta	Std. Err. of Beta	B	Std. Err. of B	t-стат.	p-level
Intercept			-29875,0	14728,94	-2,02832	0,051194
Кількість номерів КЗР	7,71379	1,042661	6754,2	912,96	7,39817	0,000000
Місткість КЗР	-6,87508	1,056662	-3362,3	516,77	-6,50641	0,000000
Кількість готелів та аналогічних КЗР	0,23240	0,121189	13307,7	6939,46	1,91768	0,064405
Кількість клубних закладів культури та мистецтва	0,06950	0,030853	5954,4	2643,19	2,25273	0,031498
Кількість бібліотек	-0,10194	0,047958	-5564,1	2617,73	-2,12555	0,041613

Рис. 5. Розподіл залишків регресії (ресурсний фактор)

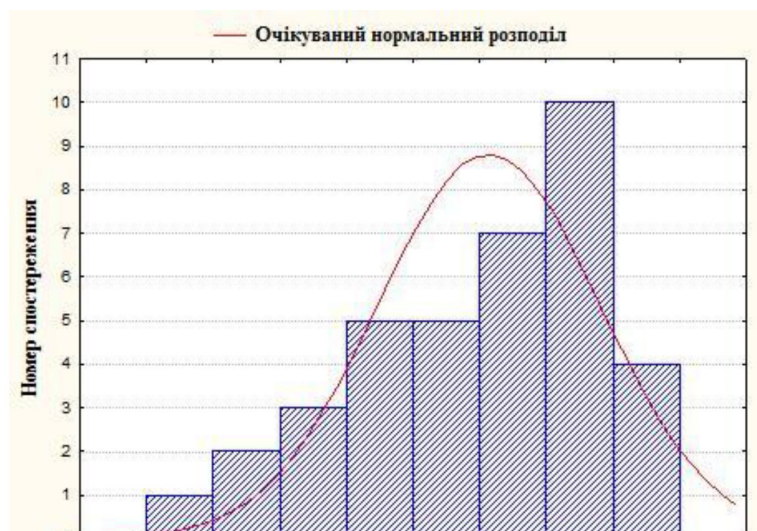

Рис. 6. Розподіл залишків регресії (фактор туристичної спеціалізації)

Рис. 7. Розподіл залишків регресії (екологічний фактор)

фактором забезпеченості туристсько-рекреаційними ресурсами і формуванням локальної туристичної системи. А виведення більш обґрунтованого рівняння не є метою дослідження і потребує аналізу значно ширшого числа спостережень.

Фактор туристичної спеціалізації.

Серед показників туристичної спеціалізації для аналізу ми обрали наступні статистичні індекси: кількість клубних закладів культури і мистецтва (КЗКМ), кількість бібліотек (Б), кількість колективних засобів розміщення, їх місткість ($M_{\text{КЗР}}$) та номерний фонд ($\text{НФ}_{\text{КЗР}}$). Зв'язок між доходами від туризму та показниками туристичної спеціалізації є прямопропорційним, про що свідчать коефіцієнти кореляції. Відмітимо, що рівень забезпеченості закладами культури і мистецтва має менший вплив на доходи від туризму, ніж показники готельного господарства. Отже, зростання чисельності, номерного фонду й місткості готельних закладів є необхідною передумовою зростання доходів від туристичної діяльності.

Коефіцієнти регресійного аналізу наведені в таблиці 5. Оцінка значимості незалежних змінних показала, що вагомими для рівняння є всі індекси, крім кількості готелів і аналогічних КЗР. Набагато вагомішими є показники місткості й номерного фонду готелів. Таким чином, рівняння регресії для факторів туристичної спеціалізації має наступний вигляд:

$$\begin{aligned} \text{ДОХОДИ}_{\text{ТУР.-ЕРС. + КЗР}} = & -29875 + \\ & + (6754,2 \times \text{НФ}_{\text{КЗР}}) - (3362,3 \times M_{\text{КЗР}}) + \\ & + (5954,4 \times \text{КЗКМ}) - (5564,1 \times \text{Б}) \end{aligned}$$

Графік залишків регресії показав, що виведене рівняння можна вважати достовірним (рис. 6).

Екологічний фактор. На розвиток туризму неабиякий вплив має стан навколишнього середовища. Щоб визначити залежність між екологічними характеристиками території й станом індустрії туризму ми використали наступні статистичні показники: обсяг утворення відходів (УВ) та викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря (ВЗР). Високі показники кореляції між залежною і незалежними змінними свідчать про те, що міста і райони з вищими доходами від туризму мають більше відходів і викидів шкідливих речовин

Регресійні коефіцієнти екологічних факторів

	Beta	Std. Err. of Beta	B	Std. Err. of B	t-стат.	p-level
Intercept			-153696	23925,55	-6,42394	0,000000
Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря	0,999245	0,020284	33	0,67	49,26353	0,000000
Утворення відходів	-0,005816	0,020284	0	0,12	-0,28672	0,776067

в атмосферу.

Аналіз коефіцієнтів регресії (таблиця 6) показав, що вагомою є лише одна незалежна змінна — обсяг викидів забруднюючих речовин в атмосферу. Таким чином, отримана залежність фактично є однофакторною. Слід зауважити, що у разі розширення числа незалежних змінних, рівняння може набути дещо відмінний від нашої залежності вигляд:

$$\text{ДОХОДИ}_{\text{ТУР.-ЕКС. + КЗР}} = -153696 + (33 \times \text{ВЗР})$$

Аналогічно до решти груп факторів, ми побудували графік залишків регресії (рис. 7). Оскільки гістограма залишків відповідає лінії їх нормального розподілу, рівняння регресії екологічних факторів формування ЛТС можна вважати достовірним.

Отже, ми склали 6 регресійних рівнянь, що відображають залежність між доходом туристичних компаній і готелів та різними групами факторів, що на нього впливають. Регресійні залежності підтверджують нашу гіпотезу про вплив запропонованих факторів на рівень розвитку туризму.

Крім тих чинників, що можуть бути підтверджені математико-статистичними методами залежностями, ми вважаємо, що існує ряд інших, які не менше попередніх впливають на розвиток туризму, проте, за відсутності специфічних статистичних показників ми не можемо підтвердити їх регресійними рівняннями. Серед них: історичні, політико-правові та культурно-ментальні фактори.

Історична група факторів включає особливості місцевого господарства і традиційну його спеціалізацію. Це означає, що території, на яких традиційно розвивався туризм, а місцеве населення звикло до прийому туристів і знає особливості туристичної діяльності й послуг гостинності, має високий потенціал до формування локальної туристичної системи. Більше того, території, де традиційно розвивався туризм (по суті, дестинації), мають власний сформований ринок споживачів і більші можливості до його розширення.

Політико-правова група факторів — це сукупність нормативно-правових, податкових, законодавчих та інших документів, що регулюють туристичну діяльність і спонукають, або стримують її розвиток. Ця група чинників також включає політичну стабільність, інвестиційну привабливість, наявність військових, політичних, етнічних конфліктів тощо. Існує безліч прикладів впливу

політико-правових факторів на розвиток туризму. Так, загальноосвітня практика створення вільних економічних зон туристсько-рекреаційного типу, або просте введення податкових пільг для інвесторів в туристичний бізнес, показала неабиякий позитивний стрибок в розвитку туристичної галузі в межах цих територій. Крім того, військові або інші збройні конфлікти значно стримують туристопотік і приплив інвестицій не тільки в заклади індустрії туризму, а й взагалі економіку регіону. Затяжні етнічні та релігійні конфлікти також мають негативний відбиток на розвитку туризму, що підтверджується на прикладі Тибету, мусульманських країн Близького Сходу тощо.

Культурно-ментальна група факторів включає особливості місцевого населення: елементи культури, його гостинність, толерантність до представників інших рас і національностей, готовність до започаткування власного бізнесу, вивчення іноземних мов, підвищення кваліфікації й зміни роду діяльності і таке інше. Справді, якщо місцеве населення не налаштоване на гостинний прийом туристів і не готове до надання високоякісного сервісу, формування ЛТС в межах такої території є дуже складним завданням. І навпаки — регіони, відомі гостинністю своїх мешканців, є популярними туристичними дестинаціями. Яскравим прикладом може послужити населення Грузії, яке є одним з основних атракторів іноземних туристів на ряду з історико-культурними й природними пам'ятками країни.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Результатом регресійного аналізу було визначено 6 основних груп факторів (економіко-соціальна, демографічна, освітня, ресурсна, екологічна і туристичної спеціалізації), що впливають на локальний розвиток туризму і подальше потенційне формування туристичної системи. Ми запропонували відповідні рівняння регресії, що дають можливість спрогнозувати рівень доходу туристсько-екскурсійних компаній і готельних закладів ЛТС. Перевірка залишків регресії підтвердила достовірність виведених рівнянь, тому запропоновані фактори можна вважати обґрунтованими. Крім того, ми доповнили основні групи чинників додатковими, що безпосередньо впливають на розвиток туризму, але не можуть бути оцінені статистично: історичною, політико-правовою та культурно-ментальною. Звичайно, що наша доробка є першим кроком до визначення повної сукупності факторів, що можуть впливати на формування локальних туристичних

систем. Проте, для початку треба визначитися з принципами створення і функціонування ЛТС, їх управлінським апаратом, суб'єктами і механізмами

роботи. Тоді це дозволить розширити, а можливо і перевірити на практиці, запропоновані в даній роботі фактори формування ЛТС.
